

VŠEOBECNÝ PREHĽAD ROZVOJOVEJ POLITIKY

Rozvojová politika je ťažiskom vonkajších politík Európskej únie. Zameriava sa na odstránenie chudoby, podporu udržateľného rastu, ochranu ľudských práv a demokracie, podporovanie rodovej rovnosti a riešenie otázok životného prostredia a klímy. EÚ pôsobí na celosvetovej úrovni a je najväčším svetovým darcom v oblasti rozvojovej pomoci. Pre účinné poskytovanie pomoci sú kľúčové spolupráca s členskými štátmi EÚ a zosúladenie s programom trvalo udržateľného rozvoja OSN do roku 2030.

PRÁVNY ZÁKLAD

- Článok 21 ods. 1 [Zmluvy o Európskej únii](#) (Zmluva o EÚ): celkový mandát a základné princípy v oblasti rozvojovej spolupráce EÚ.
- Článok 4 ods. 4 a články 208 až 211 [Zmluvy o fungovaní Európskej únie](#) (ZFEÚ).
- Články 312 až 316 ZFEÚ: rozpočtové otázky.
- [Dohoda z Cotonou](#) (pre africké, karibské a tichomorské štáty – AKT) a rôzne dvojstranné dohody o pridružení (podľa článku 217 ZFEÚ): špecifické dohody o spolupráci.

POLITICKÝ RÁMEC

Európska únia podporuje rozvojové krajiny presadzovaním udržateľného rozvoja. Dlhodobým cieľom je odstrániť chudobu, čo je cieľ, ktorý bol kľúčový pre vonkajšie politiky EÚ od zriadenia [Európskeho rozvojového fondu](#) (ERF) podľa Rímskej zmluvy z roku 1957. ERF sa vzťahoval na bývalé kolónie v afrických, karibských a tichomorských (AKT) regiónoch. EÚ v súčasnosti spolupracuje s približne 160 krajinami po celom svete a zameriava sa na krajiny AKT, krajiny, ktoré sa uchádzajú o členstvo v EÚ, krajiny východného a južného susedstva EÚ, Ázie a Latinskej Ameriky. EÚ a jej členské štáty sú spolu [najväčším poskytovateľom pomoci na svete](#), pričom v roku 2018 poskytli 74,4 miliardy EUR v rámci oficiálnej rozvojovej pomoci (ODA). Rozvojová spolupráca je spoločnou kompetenciou EÚ: Únia môže vykonávať spoločnú rozvojovú politiku za predpokladu, že nebráni členským štátom vo výkone ich vlastných právomocí v tejto oblasti. Úroveň spolupráce je taká, že rozvojové agentúry členských štátov často realizujú programy financované z prostriedkov EÚ.

EÚ sa stala medzinárodným lídrom v oblasti súdržnosti politík a usiluje sa o začlenenie rozvojových cieľov do všetkých svojich politík, ktoré majú vplyv na rozvojové krajiny. Na tento účel prijala v roku 2005 politický záväzok týkajúci sa súdržnosti politík v záujme

rozvoja. V roku 2009 bola táto stratégia zoskupená do piatich oblastí: 1) obchod a financie, 2) riešenie zmeny klímy, 3) zaistenie globálnej potravinovej bezpečnosti, 4) zabezpečenie toho, aby migrácia znamenala prínos pre rozvoj a 5) posilnenie väzieb a synergií medzi bezpečnosťou a rozvojom v kontexte globálneho programu budovania mieru. Pokrok EÚ v oblasti súdržnosti politík v záujme rozvoja hodnotí dvojročná správa Komisie. [Najnovšia správa](#) bola zverejnená v januári 2019.

Rozvojová pomoc je obmedzený zdroj. EÚ je preto zameraná na účinnosť pomoci a podporuje úzke vzťahy s partnerskými krajinami pri plánovaní a vykonávaní rozvojových opatrení. EÚ prijala v roku 2007 v tomto zmysle Kódex správania v oblasti komplementárnosti a rozdelenia práce v rozvojovej politike a v roku 2011 operačný rámec pre účinnosť pomoci. Toto úsilie je v súlade s medzinárodnými opatreniami reagujúcimi na Parížsku deklaráciu OECD z roku 2005, ktorá podporuje vlastnú zodpovednosť, harmonizáciu, zosúladenie, výsledky a vzájomnú zodpovednosť v rozvojovej pomoci. Medzinárodný rámec pre účinnosť pomoci bol zrevidovaný dvakrát, a to v rámci Akčného programu z Akkry (2008) a Pusanského partnerstva pre účinnú rozvojovú spoluprácu (2011).

A. Program OSN Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj

EÚ sa aktívne zúčastnila na vypracúvaní [Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj](#), v ktorej sa stanovuje nový globálny rámec pomoci pri odstraňovaní chudoby a dosahovaní udržateľného rozvoja. Program bol schválený v septembri 2015 v New Yorku a nadväzuje na miléniové rozvojové ciele prostredníctvom nového súboru 17 cieľov v oblasti udržateľného rozvoja so zameraním na hospodárske, sociálne, environmentálne a správne ciele, ktoré sa majú dosiahnuť do roku 2030. EÚ a jej členské štáty prvýkrát predložili spoločnú súhrnnú správu na politickom fóre OSN na vysokej úrovni v septembri 2019. Dokument sa bude zameriavať na opatrenia EÚ na realizáciu Agendy 2030 a bude sa vydávať každé štyri roky.

B. Nový Európsky konsenzus o rozvoji a program zmien EÚ

Po schválení Agendy 2030 sa EÚ dohodla na revidovanej verzii [Európskeho konsenzu o rozvoji](#) z roku 2005, ktorý sa opiera o miléniové rozvojové ciele. Nový konsenzus stanovuje hlavné zásady v oblasti cieľov udržateľného rozvoja a stratégiu na ich dosiahnutie, ktorými sa bude riadiť rozvojová politika EÚ a členských štátov počas nasledujúcich 15 rokov v rámci ich vonkajších a vnútorných politík. Odstránenie chudoby zostáva hlavným cieľom európskej rozvojovej politiky. Konsenzus podpísali 7. júna 2017 predseda Európskeho parlamentu, predseda vlády Malty v mene Rady EÚ a členských štátov, predseda Európskej komisie a podpredsedníčka Komisie/vysoká predstaviteľka Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku.

Na vnútornej úrovni Komisia v novembri 2016 uverejnila oznámenie s názvom *Ďalšie kroky smerom k udržateľnej budúcnosti Európy*, ktorým sa ciele udržateľného rozvoja začleňujú do rámca európskej politiky a súčasných priorít EÚ. Pokiaľ ide o pôsobenie EÚ za hranicami, Únia sa opätovne zaviazala k cieľu vyčleniť 0,7 % svojho HND na rozvojovú pomoc v súlade so záväzkami prijatými v akčnom programe z Addis Abeby (schválenom v júli 2015), ktorý vytvára základ potrebný na vykonávanie Agendy 2030.

Okrem toho rozvojová politika EÚ v rámci súčasného programového obdobia 2014 – 2020 nadväzuje na [program zmien EÚ](#). Tento program schválila Rada

v máji 2012 s cieľom zvýšiť vplyv rozvojovej politiky EÚ. Presadzovanie ľudských práv, demokracie, zásad právneho štátu, dobrej správy vecí verejných a inkluzívny a udržateľný rast sa v ňom stanovujú ako dva základné piliere rozvojovej politiky. V texte sa tiež uvádza, že zdroje by sa mali zacieliť na „krajiny, ktoré to najviac potrebujú“ vrátane nestabilných štátov a najmenej rozvinutých krajín. Zavádza sa nová zásada diferenciacie s cieľom prispôbiť objemy a nástroje pomoci osobitným potrebám jednotlivých krajín a výkonnosti ich vlád.

C. Legislatívny a finančný rámec

Nástroje financovania vonkajšej činnosti (pozri tabuľku č. 1 nižšie) sa zmenia v dôsledku rokovaní o novom viacročnom finančnom rámci EÚ na obdobie 2021 – 2028 (pozri osobitný informačný list [1.4.3](#) o tejto téme), ktoré sa začali v roku 2018 a mali by sa skončiť koncom roka 2019 alebo začiatkom roka 2020. V júni 2018 Komisia predložila návrh týkajúci sa Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce (NDICI), ktorý zlučuje väčšinu existujúcich nástrojov. Parlament prijal svoju pozíciu v marci 2019 a Rada tak urobí do konca roka 2019, obe inštitúcie ako spoluzákonodarcovia v tejto veci.

D. Hlavné nástroje financovania vonkajšej činnosti

Tabuľka 1: Prehľad nástrojov financovania vonkajšej činnosti EÚ (VFR 2014 – 2020)

Nástroj	Zameranie	Formát	Rozpočet
Nástroj financovania rozvojovej spolupráce (DCI)	Latinská Amerika, Ázia, Stredná Ázia, oblasť Perzského zálivu, Južná Afrika + globálna tematická podpora	zemepisný + tematický	19,7 mld. EUR
Nástroj európskeho susedstva (ENI)	16 krajín európskeho susedstva, Rusko (regionálna a cezhraničná spolupráca)	zemepisný	15,4 mld. EUR
Nástroj predvstupovej pomoci (IPA)	Balkán a Turecko	zemepisný	11,7 mld. EUR
Nástroj partnerstva	industrializované krajiny	zemepisný	955 mil. EUR
Nástroj pre Grónsko	Grónsko	zemepisný	184 mil. EUR
Európsky nástroj pre demokraciu a ľudské práva (EIDHR)	demokracia a podpora ľudských práv	tematický	1,3 mld. EUR
Nástroj na podporu stability a mieru	politická stabilita a budovanie mieru	tematický	2,3 mld. EUR
Nástroj spolupráce v oblasti jadrovej bezpečnosti	jadrová bezpečnosť	tematický	225 mil. EUR
Mimo rozpočtu			
Európsky rozvojový fond (ERF)	krajiny AKT a zámorské krajiny a územia (ZKÚ)	zemepisný	29,1 mld. EUR

Vzhľadom na svoj rozsah a zameranie sú pre rozvojovú spoluprácu osobitne významné dva programy:

Nástroj financovania rozvojovej spolupráce (DCI) je jedným z najväčších zdrojov rozvojového financovania v rámci rozpočtu EÚ. Pokrýva rozvojovú spoluprácu s Latinskou Amerikou, vybranými krajinami Blízkeho Východu, Južnou Afrikou a Strednou, východnou, južnou a juhovýchodnou Áziou. DCI má tiež dva tematické programy, ktoré sa vzťahujú na všetky rozvojové krajiny: program pre celosvetové verejné statky a problémy s rozpočtom 5,1 mld. EUR a program pre organizácie občianskej spoločnosti a miestne orgány s rozpočtom 1,9 mld. EUR. Jednou z najdôležitejších inovácií nástroja rozvojovej spolupráce na obdobie 2014 – 2020 bolo zavedenie zásady diferenciacie. Spolu 16 krajín so strednými príjmami už nemá nárok na dvojstranné financovanie prostredníctvom grantov EÚ, môže sa však na ne naďalej vzťahovať regionálna a tematická spolupráca. Na základe rokovaní medzi Radou a Parlamentom je päť krajín so strednými príjmami (Kuba, Kolumbia, Ekvádor, Peru a Južná Afrika) považovaných za výnimočné prípady, ktoré majú aj naďalej nárok na spoluprácu. Turkménsko a Irak, ktoré sa postupne stali krajinami s vyššími strednými príjmami, tiež naďalej dostávajú bilaterálnu pomoc na základe výnimky.

Európsky rozvojový fond (ERF) je najstarším a najväčším rozvojovým nástrojom EÚ. ERF nie je súčasťou rozpočtu EÚ. Funguje v rámci Dohody z Cotonou a pokrýva spoluprácu s krajinami AKT a so zámorskými krajinami a územiami Únie. Jeho kľúčovými oblasťami sú hospodársky rozvoj, sociálny a ľudský rozvoj a regionálna spolupráca a integrácia. Pre 11. ERF sú k dispozícii prostriedky vo výške 29,1 mld. EUR vrátane 24,3 mld. EUR na národnú a regionálnu spoluprácu, 3,6 mld. EUR na spoluprácu vnútri AKT a 1,1 mld. EUR na Investičný nástroj AKT. Finančné prostriedky sa čerpajú prostredníctvom systému postupného plánovania, pri ktorom sa partnerské krajiny zapájajú do určovania priorít a projektov spolupráce. Platnosť Dohody z Cotonou sa skončí v roku 2020, pričom rokovania o budúcich vzťahoch medzi Európskou úniou a krajinami AKT sa začali začiatkom októbra 2018 a musia sa dokončiť pred uplynutím platnosti dohody.

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

- Právny rámec. V článku 209 ZFEÚ sa uvádza, že Parlament a Rada „v súlade s riadnym legislatívnym postupom prijímú opatrenia potrebné na uskutočňovanie politiky v oblasti rozvojovej spolupráce“. To stavia obe inštitúcie na rovnakú úroveň, pričom rozvoj sa stal jednou z veľmi mála oblastí zahraničnej politiky, v ktorých má Parlament takéto právomoci. Rokovaním o regulácii nástrojov EÚ pre vonkajšie financovanie, najmä DCI, sa zdôraznil význam činnosti Parlamentu ako spoluzákonodarcu, čo viedlo k vytvoreniu nových mechanizmov na posilnenie parlamentnej kontroly. V roku 2014 Komisia a Výbor Európskeho parlamentu pre rozvoj prvýkrát viedli strategický dialóg, čo Parlamentu umožnilo zúčastniť sa na procese rozhodovania o programových dokumentoch DCI.
- Parlamentná kontrola nad vykonávaním politiky. Parlament má právo klásť Komisii otázky a dokonca vzniesť námietky voči vykonávacím rozhodnutiam, ak sa domnieva, že návrhmi sa podporujú iné ciele než rozvoj (napr. obchod, boj

proti terorizmu atď.) alebo že Komisia prekračuje svoje právomoci. Parlament tiež vykonáva kontrolu prostredníctvom pravidelných formálnych a neformálnych diskusií s Komisiou o jednotlivých politikách. [Strednodobé preskúmanie](#) nástrojov spolupráce a rozvoja sa uskutočnilo v rokoch 2017 a 2018. Parlament sa do tohto preskúmania zapojil v rámci strategického dialógu s Komisiou. Kontrolu nad ERF vykonáva prostredníctvom procesu politického preskúmania programových dokumentov ERF Výbor Európskeho parlamentu pre rozvoj a Spoločné parlamentné zhromaždenie AKT – EÚ.

- Rozpočtový orgán. Na základe Lisabonskej zmluvy sú Parlament a Rada spoločným rozpočtovým orgánom Únie. V prípade sedemročného VFR si Rada ponecháva primárnu rozhodovaciu právomoc, ale pri schvaľovaní rámca sa vyžaduje súhlas Parlamentu (článok 312 ZFEÚ). V prípade ročného rozpočtu sa v článku 314 ZFEÚ ustanovuje postup, ktorý zahŕňa jedno čítanie v Parlamente a jedno čítanie v Rade. Po ukončení týchto čítaní môže Parlament rozpočet schváliť alebo zamietnuť. Pokiaľ ide o medzinárodnú spoluprácu, Výbor Európskeho parlamentu pre rozvoj sleduje rokovania o rozpočte a predkladá konkrétne návrhy týkajúce sa rozpočtových riadkov, ktoré patria do jeho pôsobnosti. Parlament však nemá oficiálnu rozpočtovú právomoc v oblasti ERF, pretože celková výška prostriedkov a ich rozdelenie sa prerokávajú na medzivládnej úrovni medzi Radou a Komisiou, pričom Parlament má iba poradnú úlohu. Okrem toho má Parlament právo udeliť Komisii absolutorium v súvislosti s rozpočtom EÚ aj s ERF.

Gonzalo Urbina Treviño
11/2019

